

Stigmatisering door Leerkrachten ten aanzien van Kinderen met een Ouder in Detentie

Anouk van Hoof
Universiteit Utrecht
27-6-2014

Universiteit Utrecht

Master Kinder- en Jeugdpsychologie

THESIS

**Stigmatisering door Leerkrachten ten aanzien van
Kinderen met een Ouder in Detentie**

Anouk van Hoof (3579646)

27-06-2014

Begeleidster: Dr. Ankie Menting

Tweede beoordelaar: Prof. Dr. Bram Orobio De Castro

Abstract

Children with an incarcerated parent are at risk for stigmatization. This experimental research investigated whether this is the case by identifying teachers' expectations of these children. This is examined with the TEACHER- questionnaire ($N = 149$). Teachers did not have lower expectations for children with an incarcerated parent compared to children whose parent was absent because of another negative reason (rehab) or a neutral reason (absent). Also, no sex difference was found for children with an incarcerated parent. For teachers' expectations it did not matter whether the parent of the same sex or of the opposite sex was incarcerated. Teachers would judge the children significantly more negative when it was known that the parent was incarcerated for a serious crime (murder) than when it was known that the parent was incarcerated for a common crime (unpaid fines).

Keywords: stigmatization, incarcerated parents, teachers' expectations, children, elementary school

Samenvatting

Kinderen met een ouder in detentie lopen het risico te maken te krijgen met stigmatisering. Bij deze experimentele studie is gekeken of daarvan sprake is door verwachtingen van leerkrachten over deze kinderen in kaart te brengen. Dit is onderzocht aan de hand van de TEACHER- vragenlijst ($N = 149$). Leerkrachten hadden geen lagere verwachtingen voor kinderen met een ouder in detentie vergeleken met kinderen waarvan een ouder afwezig was vanwege een andere negatieve reden (afkickkliniek) of een neutrale reden (afwezig). Ook is er geen sekseverschil gevonden voor kinderen met een ouder in detentie. Het bleek voor de verwachtingen van leerkrachten niet uit te maken of de ouder van hetzelfde geslacht of van het andere geslacht in detentie zat. Leerkrachten gaven wel aan kinderen significant negatiever te beoordelen wanneer bekend was dat de ouder in detentie zat voor zware criminaliteit (moord) dan wanneer bekend was dat de ouder in detentie zat voor veelvoorkomende criminaliteit (onbetaalde boetes).

Sleutelwoorden: stigmatisering, ouder in detentie, verwachtingen van leerkrachten, kinderen, basisschool

Stigmatisering door Leerkrachten ten aanzien van Kinderen met een Ouder in Detentie

Mensen hebben van nature de behoefte aan sociale hechting, zo stelt de theorie van Leary & Baumeister (1995). In het geval van kinderen en adolescenten nemen vooral ouders een centrale positie in binnen het sociale netwerk (Helsen, Vollebergh, & Meeus, 2000). Ondanks dat relaties met leeftijdgenoten ook belangrijk zijn, blijkt de relatie met ouders dominant gedurende deze periode voor het functioneren van kinderen (Helsen et al., 2000). Helaas komt het voor dat kinderen een ouder plotseling moeten missen. Een wellicht niet voor de hand liggende reden voor de afwezigheid van een ouder is detentie van de betreffende ouder. Het exacte aantal kinderen dat hiermee te maken krijgt is vooralsnog onbekend voor Nederland. Daarom worden deze kinderen zowel letterlijk als figuurlijk de verborgen slachtoffers van detentie genoemd (Menting, Orobio de Castro, & Matthys, 2012). Hierdoor worden deze kinderen mogelijk over het hoofd gezien, terwijl het een kwetsbare groep is die veel steun kan gebruiken.

Verschillende studies suggereren namelijk dat het hebben van een ouder in detentie langdurige nadelige gevolgen kan hebben voor kinderen op verschillende gebieden (Murray, Farrington, & Sekol, 2012). Reviews hierover komen echter tot tegengestelde conclusies. Sommige studies vinden grote nadelige effecten op allerlei gebieden, terwijl anderen beweren dat er helemaal geen specifieke risicofactoren verbonden zijn aan het hebben van een ouder in detentie (Murray et al., 2012). Daarom deden Murray en collega's (2012) een meta-analytische review, waarbij het verband tussen een ouder in detentie met antisociaal gedrag, psychische problemen, druggebruik en schoolprestaties onderzocht werd. Hieruit blijkt dat detentie van een ouder het risico op antisociaal gedrag verhoogt, maar niet op psychische problemen, drugsgebruik of zwakke schoolprestaties. Naast deze langdurige nadelige effecten noemden Murray en collega's (2012) ook een aantal directe moeilijkheden die gedurende de detentie kunnen ontstaan voor de families en kinderen van gedetineerden. Zo is er vaak sprake van een traumatische scheiding, instabiele zorg voor de kinderen, een verminderd inkomen binnen het gezin en een verandering van school of verhuizing (Murray et al., 2012).

Een ander nadelig effect, dat zowel tijdens als na de detentie van een ouder kan voorkomen, is de kwetsbaarheid voor sociale uitsluiting, zoals stigmatisering (Murray, Janson, & Farrington, 2007). Zo kunnen kinderen bijvoorbeeld gepest worden door leeftijdgenoten (Murray & Farrington, 2008). Stigmatisering van deze kinderen kan op verschillende niveaus in allerlei sociale contexten plaatsvinden. Een belangrijke context waarin stigmatisering kan plaatsvinden is school, aangezien kinderen een groot deel van

hun dag op school doorbrengen en deze omgeving hen de mogelijkheid biedt om hun academische, sociaal-emotioneel en gedragsmatig functioneren te ontwikkelen (Shillingford & Edwards, 2008). Zo toont een studie van Foster en Hagan (2009) aan dat er sprake kan zijn van stigmatisering in de onderwijssetting. Ze vonden dat kinderen en adolescenten met een *vader* in detentie een lager opleidingsniveau en lagere gemiddelde cijfers hadden. Dit patroon werd, ondanks controles voor andere factoren, steeds teruggevonden wat suggereert dat de detentie het mechanisme is wat voor de stigmatisering zorgt.

Stigmatisering komt dus ook in de onderwijssetting voor en wordt gerelateerd aan de verwachtingen die leerkrachten hebben over de competenties of het functioneren van kinderen. De verwachtingen van een leerkracht zijn belangrijk, omdat uit eerdere studies blijkt dat deze invloed hebben op de schoolprestaties. Zo vonden Rosenthal en Jacobson (1966) dat wanneer leerkrachten de verwachting hadden dat een *random* geselecteerde groep leerlingen intellectuele hoogvliegers zouden zijn, deze leerlingen daadwerkelijk meer intellectuele vooruitgang lieten zien vergeleken met een groep leerlingen waarbij ze deze verwachting niet hadden. Rosenthal en Jacobson (1966) verklaren dit doordat leerkrachten deze verwachting mogelijk onbewust steunen, door de kinderen anders te behandelen en meer aan te moedigen. Er zijn meer studies die dit effect van een *selffulfilling prophecy*¹ op het gebied van verwachtingen van leerkrachten en de invloed op schoolprestaties van leerlingen eveneens aantonen (Babad, Inbar, & Rosenthal, 1982; Rosenthal, 2002).

Of leerkrachten daadwerkelijk lagere verwachtingen hebben ten aanzien van kinderen met een ouder in detentie is onderzocht door Dallaire, Ciccone en Wilson (2010). Bij deze studie is gekeken naar de verwachtingen van leerkrachten ten aanzien van kinderen met gedetineerde *moeders*. Ze gebruikten hypothetische scenario's, die beschreven dat een kind gescheiden was van de moeder om verschillende redenen, waaronder detentie. Leerkrachten hadden in alle condities, waaronder detentie, hogere verwachtingen voor meisjes dan voor jongens. Leerkrachten hadden echter lagere verwachtingen voor meisjes waarvan de moeder in detentie zat vergeleken met meisjes waarvan de moeder afwezig was vanwege een andere reden. Bij jongens werd dit ook enigszins terug gezien, maar het verschil was hier niet statistisch significant. Dit laat zien dat meisjes waarvan de moeder in detentie zit, mogelijk kwetsbaarder zijn voor dit type stigmatisering van leerkrachten dan jongens met een moeder in detentie (Dallaire et al., 2010). Dit is een onverwacht resultaat, waarvoor de onderzoekers geen duidelijke verklaring hebben. Dallaire en collega's

---

¹ De term *selffulfilling prophecy* zou in het Nederlands vertaald kunnen worden als *een zichzelf waarmakende voorspelling*, maar aangezien dit niet geheel de lading dekt van de Engelse term, zal deze laatste worden aangehouden.

(2010) suggereren dat leerkrachten wellicht denken dat het nadeliger is wanneer kinderen gescheiden zijn van de ouder met hetzelfde geslacht. Aangezien Dallaire en collega's alleen een scenario met gedetineerde moeders hebben gebruikt, is het nog onduidelijk of dit inderdaad het geval is.

Stigmatisering wordt vaak genoemd als één van de onbedoelde, maar nadelige gevolgen van een ouder in detentie (Murray, 2007). Phillips en Gates (2011) beschrijven een conceptueel raamwerk om het proces van stigmatisering van kinderen met een ouder in detentie begrijpelijker te maken. Zij beschrijven stigmatisering als een proces, bestaande uit vijf elementen. Allereerst wordt er bij stigmatisering een onderscheid tussen mensen gemaakt en worden deze verschillen gelabeld. Hiermee bedoelen ze dat mensen op allerlei gebieden van elkaar verschillen, zoals bijvoorbeeld huidskleur of seksuele voorkeur. Deze verschillen worden eigenlijk pas betekenisvol door sociale processen. Er wordt gesproken van stigmatisering in plaats van een stigma, omdat mensen die geassocieerd worden met een gestigmatiseerde groep ook stigmatisering ervaren, ondanks dat ze zelf de eigenschap helemaal niet hebben. Dit is ook het geval bij kinderen met een ouder in detentie. Ze ervaren geen stigmatisering vanwege een persoonlijke eigenschap, maar vanwege de associatie met hun ouders (Phillips & Gates, 2011).

Het tweede element dat betrokken is bij het proces van stigmatisering, is dat de gelabelde verschillen geassocieerd worden met iets negatiefs (Phillips & Gates, 2011). De mate waarin die verschillen als negatief worden beschouwd, hangt onder andere af van de mogelijkheid om het te verhullen. In het geval van kinderen met een ouder in detentie is verhulling wel mogelijk. Families kiezen er vaak voor om te verhullen dat een ouder in detentie zit om stigmatisering te voorkomen (AARP, 2002). Tevens worden de gelabelde verschillen als negatief beschouwd wanneer mensen verantwoordelijk worden gehouden voor hun situatie. In het geval van kinderen met een ouder in detentie is dit niet het geval; zij kunnen namelijk niet verantwoordelijk worden gehouden voor de daden van hun ouder.

Daarnaast heeft de mate waarin het gelabelde verschil een gevoel van angst of bedreiging opwekt ook invloed op de mate waarin dat verschil als negatief wordt ervaren (Phillips & Gates, 2011). In welke mate een misdrijf als bedreigend wordt ervaren, wordt bepaald door de ernst van het misdrijf en de houding van Nederland ten opzichte van het misdrijf (Politie Nederland, 2014). Binnen de groep misdrijven wordt onderscheid gemaakt tussen veelvoorkomende en zware criminaliteit. Veelvoorkomende criminaliteit is een verzamelnaam voor massaal voorkomend strafbaar gedrag dat met name vanwege de massaliteit hinderlijk is of in lichte mate een gevoel van onveiligheid bevordert. Hierbij kan gedacht worden aan fietsendiefstal of

vernieling (Eggen & van den Heide, 2004). Bij zware criminaliteit is er sprake van een ernstige aantasting van de rechtsorde en het gevoel van onveiligheid, zoals moord en verkrachting (Van den Brandhof, 2007).

Een relevant vraagstuk hierbij is of de attitude tegenover een veelvoorkomend of zwaar misdrijf wat de ouder heeft gepleegd, overslaat op de attitude tegenover hun kinderen. Dit is echter nooit eerder onderzocht. Een studie van Nesmith en Ruhland (2008) laat wel zien dat wanneer kinderen en hun familie aan derden bekend maken dat een ouder in detentie zit, ze vaak een gevoelsmatig minder ernstige reden opgeven dan waarvoor de ouder daadwerkelijk gestraft wordt. Dit suggereert dat families intuïtief denken dat sommige misdrijven minder stigmatiserend zijn dan andere misdrijven.

Het derde element dat betrokken is bij het proces van stigmatisering, is het onderscheid tussen mensen in termen van 'wij' en 'zij', gebaseerd op de gelabelde verschillen (Phillips & Gates, 2011). Mensen kunnen hierbij in meerdere categorieën van stigmatisering vallen. Zo worden kinderen met een ouder in detentie vaak ook in verband gebracht met gestigmatiseerde eigenschappen, zoals etniciteit, psychische aandoeningen en een lage sociaal economische status.

Het vierde element in het proces van stigmatisering is de verbanning van gestigmatiseerde personen naar een lage sociale status (Phillips & Gates, 2011). Een studie naar kinderen die om verschillende redenen te maken hadden met stigmatisering, laat zien dat deze kinderen dat op meerdere gebieden ervaren. Ze worden bijvoorbeeld anders behandeld door leerkrachten of niet goed beschermd tegen stigmatisering van leeftijdgenoten (Phillips & Gates, 2011).

Het laatste element van het proces is het ervaren van stigmatisering (Phillips & Gates, 2011). Ondanks dat kinderen vaak niet het directe doelwit van discriminatie zijn, zijn ze meestal wel al op jonge leeftijd bewust van de attitudes tegenover hen. Ze snappen dat ze worden beoordeeld op basis van negatieve stereotypen. Om stigmatisering te voorkomen, zijn kinderen met een ouder in detentie daardoor wellicht minder snel geneigd om hulp te zoeken (Phillips & Gates, 2011). Daarom is deze groep mogelijk nog kwetsbaarder.

In de huidige studie zal onderzocht worden of in Nederland ook sprake is van stigmatisering door leerkrachten ten aanzien van kinderen met een ouder in detentie. Dit wordt onderzocht, omdat de studie van Dallaire en collega's (2010) in de Verenigde Staten is uitgevoerd en resultaten moeilijk te generaliseren zijn naar Nederland, vanwege verschillen in criminaliteitscijfers en rechtssystemen. Het is belangrijk om dit te onderzoeken, omdat stigmatisering kan leiden tot lagere verwachtingen, waarbij mogelijk een *selffulfilling*

prophecy in gang gezet wordt. Kinderen die tot een gestigmatiseerde groep behoren, zijn namelijk kwetsbaarder voor *selffulfilling prophecies* (Jussim & Harber, 2005). Door meer inzicht te bieden, ontstaat er wellicht meer bewustwording over dit proces en kan er in de praktijk rekening mee gehouden worden bij het inlichten van leerkrachten en bij het ondersteunen en begeleiden van deze kwetsbare kinderen.

Daarnaast wordt onderzocht of er ook in Nederland een sekseverschil is tussen de verwachtingen van leerkrachten ten aanzien van kinderen met een ouder in detentie om te kunnen repliceren dat meisjes hoger ingeschat worden dan jongens. De huidige studie richt zich zowel op vaders als moeders in detentie, zodat duidelijk wordt of het geslacht van de ouder invloed heeft op de verwachtingen van leerkrachten over de kinderen. Zo kan de conclusie van Dallaire en collega's (2010) dat meisjes kwetsbaarder zijn voor stigmatisering vanwege een ouder in detentie of de suggestie dat leerkrachten denken dat het nadeliger is voor een kind wanneer de ouder van hetzelfde geslacht in detentie zit, onderzocht worden. Tot slot wordt onderzocht of het misdrijf (veelvoorkomend of zwaar) invloed heeft op de beoordeling van leerkrachten. Dit is nog niet eerder onderzocht, dus zo kan duidelijk worden of de eerder beschreven intuïtieve neiging om een andere reden van detentie op te geven daadwerkelijk zinvol is of niet.

Er wordt verwacht dat in Nederland, overeenkomstig met de studie van Dallaire en collega's (2010), sprake zal zijn van stigmatisering door leerkrachten. Ondanks dat Nederland en de Verenigde Staten verschillende landen zijn, wordt niet verwacht dat attitudes tegenover ouders in detentie sterk tussen deze landen zullen verschillen. Verder is de verwachting dat er een sekseverschil is tussen jongens en meisjes waarvan een ouder in detentie zit, waarbij meisjes als meer competent worden gezien dan jongens. Dit wordt verwacht omdat dit sekseverschil in alle scenario's, dus ook bij detentie, wordt gezien in het onderzoek van Dallaire en collega's (2010). Daarnaast wordt verwacht dat leerkrachten lagere verwachtingen hebben voor kinderen waarvan de ouder van hetzelfde geslacht in detentie zit dan voor kinderen waarvan de ouder van het andere geslacht in detentie zit, vanwege de eerder genoemde suggestie van Dallaire en collega's (2010). Tot slot wordt verwacht dat leerkrachten kinderen waarvan de ouder een relatief ernstig misdrijf (zware criminaliteit) heeft gepleegd, negatiever beoordelen dan kinderen waarvan de ouder een relatief minder ernstig misdrijf (veelvoorkomende criminaliteit) heeft gepleegd, omdat er vaak een gevoelsmatig minder ernstige reden van detentie wordt opgegeven door families van gedetineerden. Deze verwachtingen kunnen worden omgezet in de volgende hypothesen:

- Hypothese 1: leerkrachten hebben lagere verwachtingen voor kinderen waarvan een ouder in detentie zit vergeleken met kinderen waarvan de ouder afwezig is vanwege een andere negatieve reden of een neutrale reden.
- Hypothese 2: leerkrachten hebben lagere verwachtingen voor jongens met een ouder in detentie dan voor meisjes met een ouder in detentie.
- Hypothese 3: leerkrachten hebben lagere verwachtingen voor kinderen waarvan de ouder van hetzelfde geslacht in detentie zit, vergeleken met kinderen waarvan de ouder van het andere geslacht in detentie zit.
- Hypothese 4: leerkrachten zouden de vragenlijst negatiever invullen wanneer bekend is dat de ouder in detentie zit voor een ernstig misdrijf (zware criminaliteit) dan wanneer bekend is dat de ouder in detentie zit voor een relatief minder ernstig misdrijf (veelvoorkomende criminaliteit).

Methode

Participanten

De participantengroep bestond uit 149 leerkrachten uit het regulier basisonderwijs en pabo-studenten². Leerkrachten van groep drie tot en met acht zijn actief verworven, maar enkele leerkrachten van groep één en twee hebben de vragenlijst ook ingevuld. In eerste instantie was voor leerkrachten vanaf groep drie gekozen, omdat kinderen vanaf groep drie lesstof krijgen. Hierdoor zou een duidelijk beeld geschetst kunnen worden over de academische vaardigheden van de kinderen. Aangezien er slechts enkele items minder van toepassing waren voor de kleutergroepen en er naar de gehele vragenlijst is gekeken, zijn ook de vragenlijsten ingevuld door leerkrachten van groep één en twee in de analyses meegenomen. Daarnaast werden leerkrachten uit het speciaal basisonderwijs uitgesloten van deelname, omdat kinderen die speciaal basisonderwijs behoeven, mogelijk andere (probleem)gedragingen laten zien dan kinderen uit het reguliere onderwijs, wat een vertekening zou kunnen opleveren.

De leeftijd van de participanten varieerde van 17 tot en met 64 jaar ($M = 33.55$, $SD = 13.90$). Tabel 1 bevat verdere demografische informatie van de participanten. Bij de analyses is zowel de gehele steekproef als een gedeelte van de steekproef gebruikt ($N = 59$).

---

² Wanneer er vanaf nu over leerkrachten wordt gesproken, worden ook de pabo-studenten bedoeld, tenzij anders aangegeven.

Tabel 1

Demografische gegevens participanten

Demografische gegevens	<i>n</i>	(%)
Sekse		
Man	13	(8,7)
Vrouw	136	(91,3)
Functie		
Groepsleerkracht regulier basisonderwijs	101	(67,8)
Remedial Teacher/Intern begeleider	2	(1,3)
Onderwijsassistent	1	(0,7)
Student pabo	36	(24,2)
Anders	9	(6,0)
Aantal jaren leservaring		
Nog geen	3	(2,0)
Minder dan 1 jaar	12	(8,1)
1-5 jaar	60	(40,3)
6-9 jaar	27	(18,1)
Meer dan 10 jaar	47	(31,5)

Instrumenten

Om de verwachtingen van leerkrachten in kaart te brengen werd de TEACHER-vragenlijst (*Teachers' Expectations and Attitudes about Children from Homes with Extra Risk*; Dallaire et al., 2010) naar het Nederlands vertaald en enigszins aangepast (zie Bijlage A). Zo werden voorafgaand de volgende demografische gegevens gevraagd; sekse, leeftijd, (hoofd)functie, het aantal jaren leservaring, de groep(en) waaraan de participant momenteel lesgeeft en de naam en plaats van de school waar de participant momenteel werkzaam is of stage loopt. Daarna volgde een hypothetisch vignet, dat varieerde in geslacht van het kind, geslacht van de ouder en de reden van afwezigheid. Participanten werd gevraagd om zich voor te stellen dat ze een nieuwe leerling in hun klas zouden krijgen, waarvan een ouder afwezig was. In totaal waren er twaalf hypothetische vignetten (zie Bijlage B). De namen van de kinderen uit het vignet zijn aangepast naar de Nederlandse namen Daan en Emma. Aangezien de huidige studie ook naar het geslacht van de ouder is gekeken, kon de vader of moeder afwezig zijn. Er waren drie redenen van afwezigheid, namelijk (1) detentie, (2) opname in een afkickkliniek (een andere negatieve reden) of (3) afwezig (een neutrale reden). Om het aantal condities te beperken, werd de conditie waarin de ouder afwezig is vanwege school, die Dallaire en collega's (2010) wel in hun studie hadden, in deze studie weggelaten.

Na het vignet volgden de 40 items die gedragingen van kinderen en hun verzorgers beschreven. De items en de volgorde zijn overgenomen uit de originele TEACHER-vragenlijst. De originele items waren met behulp van basisschool leerkrachten opgesteld om er voor te zorgen dat ze representatief waren en dus daadwerkelijk in de onderwijssetting worden waargenomen. De psychometrische kwaliteiten van de

originele TEACHER-vragenlijst zijn onderzocht in een pilot studie en bleken voldoende te zijn (Dallaire et al., 2010). De items waren verdeeld over vier subschalen (zie Bijlage C), namelijk Gedragsvaardigheden (bijvoorbeeld “*Emma raapte vandaag rommel op die was achtergelaten door een klasgenoot en gooide het in de prullenbak.*”), Steun van thuis of de verzorgers (bijvoorbeeld “*Emma kwam vandaag naar school met kapotte, vieze kleren en haar haren leken ongewassen.*”), Academische vaardigheden (bijvoorbeeld “*Daan voltooide vandaag een schrijfofdracht in een keurig handschrift.*”) en Sociale vaardigheden (bijvoorbeeld “*Daan zei vandaag iets onbeleefds en respectloos tegen een klasgenoot.*”). In de huidige studie is echter niet naar de subschalen afzonderlijke gekeken, maar naar een totaalscore van de globale competentieschaal, omdat dit het meest betrouwbare beeld geeft over de globale verwachting van kinderen. De Cronbach’s Alpha van de volledige vragenlijst was $\alpha = .90$, wat als een goede betrouwbaarheid wordt gezien (Nunnally & Bernstein, 1994). Elke subschaal bestond uit tien items, waarvan er vijf positief en vijf negatief geformuleerd waren. Participanten moesten op een 5-punt Likert schaal (1 = *Nooit* tot 5 = *Altijd*) aangeven hoe vaak zij dachten dat het gedrag zou voorkomen in de toekomst. Negatief geformuleerde items werden omgescoord, zodat een hoge totaalscore op de vragenlijst voor een hoge globale competentie verwachting stond. Verder is het woord ‘grootouders’ binnen de items aangepast naar ‘grootmoeder’, omdat kansen groter zijn dat één persoon iets doet, dan dat twee personen dat doen.

Tot slot zijn een aantal vragen aan de vragenlijst toegevoegd. Zo werd bij de detentie conditie gevraagd of de participant de vragenlijst anders zou hebben ingevuld als bekend was voor welk misdrijf de ouder in detentie zat. De redenen van detentie waren; (1) onbetaalde boetes, (2) drugssmokkel, (3) oplichting, (4) mishandeling of (5) moord. Participanten moesten dit op een 5-punt Likert schaal (1 = *veel negatiever* tot 5 = *veel positiever*) aangeven. Het was moeilijk te beoordelen welk misdrijf als ernstiger kon worden gezien en in hoeverre de misdrijven onderling in ernstigheid verschilden. Wel kon onderscheid gemaakt worden tussen veelvoorkomende en zware criminaliteit, zoals in de inleiding is genoemd. Dit onderscheid is daarom aangehouden. Aangezien enkele misdrijven te breed waren om in te delen, zijn de items Onbetaalde boetes (veelvoorkomende criminaliteit) en Moord (zware criminaliteit) gekozen om te vergelijken in de analyses.

Procedure

Voor het werven van participanten is in maart 2014 een brief naar ongeveer 103 reguliere basisscholen in Nederland verstuurd. In de brief stond informatie over de studie en een verzoek tot deelname

(zie Bijlage D). In deze brief werd vermeld dat de studie bedoeld was om te onderzoeken welke ondersteuning en begeleiding kinderen, waarvan een ouder tijdelijk afwezig is, volgens de leerkrachten nodig hebben in plaats van het werkelijke doel; of er sprake is van stigmatisering door leerkrachten. Tevens is naar deze scholen een e-mail gestuurd met dezelfde inhoud, om de kans op deelname te vergroten. Vervolgens is telefonisch contact opgenomen met de benaderde scholen om te informeren of zij deel wilden nemen aan de studie. Uiteindelijk hebben zes scholen (5,8%) daadwerkelijk deelgenomen. Daarnaast zijn ongeveer 161 leerkrachten en pabo-studenten uit de persoonlijke kennissenkring van de onderzoekers benaderd om deel te nemen. Hiervan hebben er 99 (61,5%) de vragenlijst daadwerkelijk ingevuld.

De vragenlijsten zaten in enveloppen en zijn *random* onder participanten verdeeld. In Tabel 2 is te zien hoeveel vragenlijsten er per conditie zijn ingevuld. In de enveloppen was een kleine beloning (paaseitjes) toegevoegd om de kans op respons te vergroten. De enveloppen met vragenlijsten zijn begin april op afspraak afgeleverd. Aan de vragenlijst was vooraf een brief toegevoegd, met informatie over de studie. Het invullen van de vragenlijst nam ongeveer 15 minuten in beslag. De vragenlijsten zijn schriftelijk en anoniem ingevuld. Tot slot zijn de vragenlijsten eind april opgehaald.

Tabel 2

Verdeling ingevulde vragenlijsten per conditie

	Detentie		Afkickkliniek		Afwezig	
	Vader	Moeder	Vader	Moeder	Vader	Moeder
Jongen (Daan)	12	13	9	10	10	11
Meisje (Emma)	23	11	11	11	15	11
Totaal	35	24	20	21	25	22

Onderzoeksdesign en analyses

Er werd gebruik gemaakt van een experimenteel onderzoeksdesign. Zo werden geslacht van het kind, geslacht van de ouder en de reden van afwezigheid binnen de vignetten gemanipuleerd, waardoor er (2x2x3) twaalf condities ontstonden. Daarnaast waren er verschillende misdrijven in de vragenlijst opgenomen. Dit waren de onafhankelijke variabelen. De verwachting van leerkrachten over de globale competentie (totaalscore van de subschalen samengenomen) en het negatiever of positiever beoordelen van de vragenlijst naar aanleiding van het misdrijf waren de afhankelijke variabelen. Er is gebruik gemaakt van een selecte steekproef. Voor Hypotheses 1,2 en 3 betrof het een *between-subjects* design, maar voor Hypothese 4 werd er naar verschillen binnen de participant gekeken en betrof het dus een *within-subjects* design.

De analyses zijn uitgevoerd met behulp van het programma *Statistical Package for the Social Science 20.0* (SPSS) (Nie, Bent, & Hull, 2011). Voor Hypothese 1 is een eenweg-ANOVA gekozen, omdat daarmee te zien is of er een verschil is in gemiddelden tussen detentie en een andere negatieve reden of een neutrale reden. De andere condities zijn niet samengenomen, omdat dan niet duidelijk zou worden of de beoordelingen anders zouden zijn vanwege de opgegeven reden van afwezigheid. Voor Hypothese 2 is een onafhankelijke *t*-toets uitgevoerd, zodat gemiddelden tussen jongens en meisjes met een ouder in detentie vergeleken konden worden. Voor Hypothese 3 is tevens een onafhankelijke *t*-toets uitgevoerd. Hiervoor werd een nieuwe variabele aangemaakt, die aangaf of het geslacht van de ouder en het kind hetzelfde was of niet, zodat een vergelijking gemaakt kon worden tussen de gemiddelde scores. Tot slot is voor Hypothese 4 een *paired t*-toets uitgevoerd om de gemiddelde scores op de items Onbetaalde boetes en Moord te vergelijken.

Resultaten

Voor alle toetsen is een significantieniveau van $\alpha = .05$ aangehouden. Eerst is getoetst of leerkrachten lagere verwachtingen hebben voor kinderen met een ouder in vergelijking met kinderen waarvan de ouder afwezig is vanwege een andere negatieve reden of een neutrale reden. Hiervoor is de gemiddelde totale competentiescore van de conditie Detentie afgezet tegen de totale competentie scores van de condities Afkickkliniek en Afwezig (zie Tabel 3). Er is een eenweg-ANOVA uitgevoerd, waaruit bleek dat de groepen niet significant van elkaar verschilden ($F(2,144) = 1.28, p = .28$).

Tabel 3

Aantal (n), gemiddelde (M) en standaardafwijking (SD) van de score op de totale competentieschaal

	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Detentie	59	123.19	16.27
Afkickkliniek	41	122.04	12.76
Afwezig	47	126.83	15.12
Totaal	147	124.03	15.03

Ook is gekeken of er een sekseverschil is in de verwachtingen van leerkrachten tussen kinderen met een ouder in detentie. Hiervoor zijn de gemiddelde totale competentiescores van jongens en meisjes met een ouder in detentie met elkaar vergeleken (zie Tabel 4). Dit is gedaan aan de hand van een onafhankelijke *t*-toets. Jongens en meisjes met een ouder in detentie bleken niet significant van elkaar te verschillen ($t(57) = .33, p = .32$, eenzijdig).

Tabel 4

Aantal (*n*), gemiddelde (*M*) en standaardafwijking (*SD*) van de score op de totale competentieschaal in de conditie Detentie

Sekse kind	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Jongens (Daan)	25	122.36	16.08
Meisjes (Emma)	34	123.80	16.62

Vervolgens is gekeken of leerkrachten lagere verwachtingen hebben voor kinderen waarvan de ouder van hetzelfde geslacht in detentie zit, vergeleken met kinderen waarvan de ouder van het andere geslacht in detentie zit. De gemiddelde totale competentiescore van kinderen en ouders van hetzelfde geslacht is vergeleken met de gemiddelde totale competentiescore van kinderen en ouders van verschillend geslacht (zie Tabel 5) aan de hand van een *t*-toets. Kinderen en ouders van het hetzelfde geslacht verschilden niet significant van kinderen en ouders van verschillend geslacht ($t(57) = 1.61, p = .07$, eenzijdig).

Tabel 5

Aantal (*n*), gemiddelde (*M*) en standaardafwijking (*SD*) van de score op de totale competentieschaal in de conditie Detentie

	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Vershillend geslacht	36	120.50	15.23
Hetzelfde geslacht	23	127.41	17.28

Tot slot is onderzocht of leerkrachten de vragenlijst negatiever zouden invullen wanneer bekend is dat de ouder in detentie zit voor zware criminaliteit dan wanneer bekend is dat de ouder in detentie zit voor veelvoorkomende criminaliteit. Hiervoor zijn de gemiddelde scores van de items Onbetaalde boetes en Moord met elkaar vergeleken (zie Tabel 6). Dit is getoetst aan de hand van een *paired t*-toets. De leerkrachten gaven aan de vragenlijst significant negatiever in te vullen wanneer bekend is dat de ouder in detentie zit voor moord, dan wanneer bekend is dat de ouder in detentie zit voor onbetaalde boetes ($t(58) = 3.09, p = .002$, eenzijdig).

Tabel 6

Aantal (*n*), gemiddelde (*M*) en standaardafwijking (*SD*) van de score op de misdrijfitems in de conditie Detentie

	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Moord	59	2.63	.91
Onbetaalde boetes	59	3.12	.79

Discussie

Deze experimentele studie is gestart met de vraag of er in Nederland sprake is van stigmatisering door leerkrachten ten aanzien van kinderen met een ouder in detentie. Uit de resultaten van de huidige studie bleek dat leerkrachten geen lagere verwachtingen hadden voor kinderen waarvan een ouder in detentie zit

vergeleken met kinderen waarvan een ouder afwezig is vanwege een andere negatieve reden of een neutrale reden. Daarnaast bleek er geen sekseverschil voor verwachtingen van leerkrachten tussen kinderen met een ouder in detentie. Leerkrachten hadden ook geen lagere verwachtingen voor kinderen waarvan de ouder van hetzelfde geslacht in detentie zit vergeleken met kinderen waarvan de ouder van het andere geslacht in detentie zit. Tot slot bleek dat leerkrachten de kinderen negatiever zouden beoordelen wanneer bekend was dat de ouder in detentie zit voor een relatief ernstiger misdrijf, dan wanneer bekend was dat de ouder in detentie zit voor een relatief minder ernstig misdrijf.

Verklaringen

Tegen verwachting in leek in Nederland dus geen sprake te zijn van stigmatisering door leerkrachten ten aanzien van kinderen met een ouder in detentie. Gemiddeld genomen werd de conditie met een andere negatieve reden van afwezigheid (afkickkliniek) zelfs iets lager beoordeeld, waarna de gemiddelde score in de detentie conditie snel volgde. Het is natuurlijk goed nieuws dat er geen sprake lijkt te zijn van stigmatisering ten aanzien van deze kwetsbare groep kinderen, maar het is wel een opvallend resultaat. De studie van Dallaire en collega's (2010), die grotendeels gerepliceerd werd, liet namelijk wel zien dat er sprake was van stigmatisering tegenover meisjes met een *moeder* in detentie.

Mogelijk hebben de aanpassingen in de huidige studie invloed gehad op de resultaten. Zo zijn vaders toegevoegd, is één reden van afwezigheid weggelaten en zijn de items vertaald en soms aangepast. Het zou ook kunnen dat Nederland en de Verenigde Staten toch van elkaar verschillen in attitudes tegenover ouders in detentie. De Verenigde Staten is namelijk een land met andere criminaliteitscijfers, wat invloed kan hebben op de attitude tegenover een ouder in detentie. Deze verklaring lijkt aannemelijker dan de eerste, aangezien tijdens de dataverzameling duidelijk werd dat leerkrachten de vragenlijst moeilijk vonden om in te vullen of zelfs niet wilden invullen. Zij gaven zeer regelmatig aan dat ieder individueel kind anders is en ze niet op basis van een hypothetisch vignet konden beoordelen hoe een kind zich zou gedragen. Een aantal leerkrachten gaf zelfs aan dat ze niet wilden dat er een verkeerd beeld zou ontstaan over kinderen waarvan een ouder in detentie zit. De Nederlandse leerkrachten leken dus meer bezig te zijn met het individu en diens persoonlijke eigenschappen, dan dat ze een groep kinderen over één kam scheerden.

Daarnaast hebben aan deze studie ook pabo-studenten deelgenomen, die wellicht andere verwachtingen hebben, omdat ze minder ervaring hebben. In de studie van Dallaire en collega's (2010) hadden de meeste leerkrachten meer dan tien jaar leservaring, terwijl in de huidige studie de grootste groep

één tot vijf jaar leservaring had. Mogelijk hebben de pabo-studenten een andere verwachtingen, doordat ze minder waarschijnlijk ervaring hebben met een kind waarvan de ouder in detentie zit.

Tevens werd tegen de verwachting in geen sekseverschil gevonden en lagen de verwachtingen voor jongens en meisjes met een ouder in detentie heel dicht bij elkaar. Dit is in tegenstelling met de studie van Dallaire en collega's (2010). Zij vonden dat leerkrachten hogere verwachtingen hadden voor meisjes dan voor jongens in alle condities, waaronder detentie. Over het algemeen bestaat het idee dat leerkrachten hogere verwachtingen hebben voor meisjes dan voor jongens, omdat meisjes betere sociale en gedragsmatige vaardigheden hebben (Diprete & Jennings, 2012). Dat leerkrachten over het algemeen hogere verwachtingen hebben voor meisjes dan voor jongens lijkt logisch, aangezien meisjes eerder voldoen aan wat hen wordt opgedragen dan jongens (Feingold, 1994).

Waarom dit sekseverschil in de huidige studie niet werd teruggevonden is lastig te verklaren. Een verklaring zou kunnen zijn dat in de Nederlandse cultuur meer sprake is van gelijkheid tussen de sekse dan in de Verenigde Staten. Zo blijkt dat jongens en meisjes op sociaal gebied minder verschillen in de Nederlandse cultuur dan in de Amerikaanse cultuur. Amerikanen zijn namelijk erg geneigd om verschillen tussen mannen en vrouwen te benadrukken (Evertzen, 2007). Ditzelfde geldt op andere gebieden, zoals communicatiestijlen, waarbij verschillen tussen jongens en meisjes nadrukkelijker naar voren komen in de Verenigde Staten dan in Nederland. Verschillende studies naar culturele verschillen, stelden dat Nederland meer een feminiene samenleving heeft dan de Verenigde Staten, waarbij gelijkheid een belangrijke waarde is (Minkov & Hofstede, 2010). Daarnaast hebben studies aangetoond dat er minder grote sekseverschillen worden gevonden in landen waar meer gelijkheid van sekse is dan in landen waar sterker wordt vastgehouden aan traditionele stereotypen (Robinson-Cimpian, Lubienski, & Ganley, 2014), wat een verklaring kan zou voor het gevonden resultaat.

Het zou ook kunnen dat meisjes wellicht toch kwetsbaarder zijn voor stigmatisering vanwege een ouder in detentie, zoals Dallaire en collega's (2010) beweerden. De detentie van de ouder op zichzelf zou dan geen nadelige gevolgen hebben voor jongens en meisjes samengenomen in vergelijking met andere redenen van afwezigheid, maar meisjes zouden mogelijk wel lager worden ingeschat dan dat ze normaalgesproken zouden worden, maar dit is slechts een suggestie.

De suggestie dat leerkrachten denken dat het nadeliger is voor kinderen wanneer de ouder van hetzelfde geslacht in detentie zit dan wanneer de ouder van het andere geslacht in detentie zit, kon deze

studie tegen verwachting in niet bevestigen. Kinderen waarvan de ouder van hetzelfde geslacht in detentie zat, werden in de huidige studie gemiddeld zelfs iets hoger beoordeeld dan wanneer de ouder van het andere geslacht in detentie zat. Dit is een onverwacht resultaat, aangezien het goed te beredeneren is waarom de ouder van hetzelfde geslacht zo belangrijk is. Er zijn verschillende theorieën waar deze aanname aan opgehangen zou kunnen worden.

Zo erkennen psychoanalytische theorieën de belangrijke relatie tussen moeders en kinderen, maar benadrukken ook het belang van identificatie van het kind met de ouder van hetzelfde geslacht (Downey & Powell, 1993). Ook de sociale leertheorie benadrukt het belang van een rolmodel van hetzelfde geslacht, waarbij gesteld wordt dat de deze ouders een meer prominente rol spelen bij de ontwikkeling van hun kinderen van hetzelfde geslacht (Downey & Powell, 1993). Vandaar dat uitdrukkingen zoals "zo moeder, zo dochter" en "zo vader, zo zoon", vaak gehoord worden. Deze visies leiden tot de conclusie dat jongens uiteindelijk beter af zouden zijn bij hun vader en meisjes bij hun moeder, maar Downey en Powell (1993) konden dit in hun studie niet aantonen.

Aan de andere kant is wel aangetoond dat een moeder in detentie een heftigere ervaring is voor kinderen, dan wanneer de vader in detentie zit (Dallaire & Wilson, 2010). Kinderen met een moeder in detentie ervaren namelijk meer ontwrichting in hun leven, aangezien de moeder waarschijnlijker de hoofdverzorger was voorafgaand aan de detentie (Dallaire & Wilson, 2010). Daarnaast zijn kinderen met een moeder in detentie relatief vaker getuige geweest van traumatiserende gebeurtenissen, zoals de arrestatie, dan kinderen met een vader in detentie. Ook hebben sommige sociale en gedragswetenschappers het idee dat de moeder belangrijker is voor jonge kinderen en dat de ouder van hetzelfde geslacht steeds belangrijker wordt naarmate het kind ouder wordt (Downey & Powell, 1993). Aangezien er leerkrachten van groep één tot en met acht hebben deelgenomen, verschilt mogelijk de visie over het belang van de aanwezigheid van de moeder. Wellicht zagen de leerkrachten daarom gemiddeld gezien de ouder van hetzelfde geslacht niet als meest belangrijk zien, maar verschilt dit per leeftijdscategorie.

Daar komt bij dat in het hypothetische vignet stond dat het kind bij de grootmoeder woonde en niet duidelijk werd genoemd of de andere ouder in beeld of betrokken bij de zorg was. Leerkrachten hebben mogelijk het idee aangenomen dat de kinderen alsnog bij een moederfiguur in huis woonden en door haar werden opgevoed, terwijl de andere ouder ook afwezig was. Dit betekenen dat de kinderen sowieso de ouder van hetzelfde geslacht zouden missen en met name jongens een vaderfiguur zouden missen, want de ouder

zou *of* in detentie zitten, *of* deze was alsnog niet in beeld. Wanneer de ouder van hetzelfde geslacht in detentie zit, zou nog geconcludeerd kunnen worden dat deze na detentie terugkeert en de zorg weer op zich neemt, waardoor deze kinderen wellicht gemiddeld hogere verwachtingen hebben gekregen van de leerkrachten. Al met al is het hierdoor moeilijk om een goede vergelijking te maken, wat ook een verklaring zou kunnen zijn voor het gevonden resultaat.

Het intuïtieve idee dat sommige misdrijven minder stigmatiserend zijn dan anderen is, zoals verwacht, in deze studie bevestigd. Dit was eerder niet onderzocht. Wel is eerder gebleken dat kinderen veel schaamte ervoeren, wanneer hun *vader* in detentie zat voor witte boord criminaliteit (een vorm van criminaliteit gepleegd door een persoon met een hoge sociale status of uit een hoger milieu), waarbij de vader nog geen eerdere ervaring hadden met criminaliteit (Gabel, 1992). Ook zou het bijzonder moeilijk voor het kind en gezin zijn, wanneer de vader in detentie zat voor een seksueel misdrijf (Gabel, 1992). Deze studie heeft kunnen bevestigen dat kinderen anders beoordeeld kunnen worden op basis van verschillende misdrijven die de ouder heeft gepleegd. Dat leerkrachten de kinderen negatiever zouden beoordelen heeft mogelijk voor een deel te maken met de attitude tegenover het misdrijf, maar ook de tijdsperiode dat de ouder afwezig is. Voor bepaalde misdrijven zal de ouder namelijk langer in detentie zitten voor andere misdrijven, waardoor leerkrachten minder positieve verwachtingen voor die kinderen zouden kunnen hebben.

Beperkingen en suggesties voor vervolgonderzoek

De huidige studie heeft ook een aantal beperkingen. Zo waren de misdrijven die in de vragenlijst waren opgenomen, niet goed te onderscheiden. Het bleek lastig om een rangorde in de mate van ernstigheid te maken, aangezien moeilijk gesteld kan worden dat het ene misdrijf ernstiger is dan het andere en dat de misdrijven in dezelfde mate van ernstigheid van elkaar verschillen. Er is namelijk discrepantie tussen de subjectieve typering van de ernstigheid van een misdrijf en de objectieve typering gebaseerd op de werkelijke overlast (Beke & Van Wijk, 2002). Daarom is gekozen voor het onderscheid tussen veelvoorkomende en zware criminaliteit, maar ook dit was niet makkelijk. Bij mishandeling kan bijvoorbeeld onderscheid worden gemaakt tussen eenvoudige en zware mishandeling, waardoor het tot veelvoorkomende of zware criminaliteit kan behoren (Beke & Van Wijk, 2002). Het originele idee om de ernstigheid van misdrijven op de beoordeling van leerkrachten te onderzoeken, is daardoor niet helemaal tot

zijn recht gekomen. Dit is geprobeerd op te lossen door de twee meest duidelijke misdrijven te vergelijken, waarvan gesteld kan worden dat ze in ernstigheid verschillen.

Voor vervolgonderzoek wordt aangeraden om niet zozeer over ernstigheid te spreken, maar eerder over verschillende soorten misdrijven. Daarvoor moeten misdrijven gekozen worden die niet ambigue zijn en duidelijk in verschillende categorieën vallen. Ook zou het interessant zijn om witte boord criminaliteit en seksuele misdrijven mee te nemen, aangezien kinderen en families bij deze misdrijven zelf de meeste schaamte ervoeren (Gabel, 1992). Tot slot zou het goed zijn om niet direct te vragen of kinderen anders beoordeeld zouden worden, maar het misdrijf al in het hypothetische vignet in de verschillende condities te manipuleren. De kans op sociale wenselijkheid is namelijk redelijk aanwezig wanneer direct gevraagd wordt of je iemand positiever of negatiever zou beoordelen. Dit was in de huidige studie niet mogelijk, omdat er te veel condities gecreëerd zouden worden. Toch is nu al een verschil gevonden, waardoor verwacht zou worden dat er nog grotere verschillen gevonden zullen worden door het indirect te onderzoeken. Zo wordt niet alleen duidelijk of leerkrachten positiever of negatiever zouden zijn, maar ook in hoeverre het daadwerkelijk invloed heeft op de verwachtingen.

Verder zijn in deze studie kinderen van groep één tot en met acht samengenomen en is er dus geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende leeftijdsgroepen. Dit zou namelijk voor nog kleinere groepen zorgen om mee te analyseren, wat ten koste zou gaan van de power. Leerkrachten hebben echter wel vaak het idee dat jonge kinderen kwetsbaarder zijn wanneer een ouder in detentie zit, omdat er meer steun van ouders nodig is in de vroege stadia van ontwikkeling (Dallaire et al., 2010). Daarnaast bestaat het idee dat de moeder vooral voor jonge kinderen belangrijk is en later de ouder van hetzelfde geslacht (Downey & Powell, 1993). Vervolgonderzoek zou wellicht onderscheid kunnen maken tussen onder-, midden- en bovenbouw om te kijken of er verschillen zijn in verwachtingen op verschillende leeftijden en tussen de invloed van het geslacht van de ouder in detentie.

Daarnaast is de kleine steekproef een beperking van deze studie. Het was erg lastig om participanten te werven, vanwege de drukke agenda's van leerkrachten. Hierdoor waren behoorlijk veel condities voor het aantal participanten, waardoor er vrij kleine groepen met elkaar vergeleken zijn. Met name de onderzoeksvragen waarbij enkel naar de conditie Detentie is gekeken, had een kleine steekproef. De power is daardoor afgenomen, waardoor effecten mogelijk onterecht niet gevonden zijn.

Tot slot, moet genoemd worden dat er een onderscheid is tussen hypothetische verwachtingen en de werkelijkheid. Het is lastig te bepalen in hoeverre de ingevulde verwachtingen overeenkomen met de praktijk en wanneer er sprake is van hoge verwachtingen er daadwerkelijk geen sprake is van stigmatisering in de praktijk en andersom. Mogelijk hebben leerkrachten in de praktijk toch andere verwachtingen. Dit is geprobeerd enigszins in te dekken door de deelnemende leerkrachten te vragen of ze daadwerkelijk een leerling in de klas hadden gehad, waarvan een ouder afwezig was vanwege detentie. De helft van de leerkrachten die de vragenlijsten van de conditie Detentie hadden ingevuld, gaf aan dit in de praktijk te hebben meegemaakt. Hierdoor is het verschil tussen hypothetische verwachtingen en de praktijk wellicht niet heel groot, maar er moet voorzichtigheid worden geboden bij de interpretatie van de resultaten. Vervolgonderzoek zou kunnen kijken of er verschil is tussen de verwachtingen van leerkrachten die daadwerkelijk een kind met een ouder in detentie hebben meegemaakt en leerkrachten die deze ervaring niet hebben.

Voor vervolgonderzoek zijn hierboven al veel suggesties en mogelijke aanpassingen genoemd. Nog een mogelijkheid is om verwachtingen tussen leerkrachten en pabo-studenten (of het aantal jaren leservaring) te vergelijken. Verder zou het interessant zijn om meer achtergrondinformatie of een foto van de kinderen toe te voegen, omdat leerkrachten dan een duidelijker beeld van de kinderen krijgen. In de huidige studie werden slechts de namen Daan of Emma gegeven, die suggereren dat het om Nederlandse kinderen gaat. Door middel van informatie of een foto, zou gevarieerd kunnen worden met andere gestigmatiseerde eigenschappen, zoals etniciteit. Zoals in de inleiding is genoemd, vallen deze kinderen namelijk vaak in meerdere categorieën van stigmatisering (Phillips & Gates, 2012). Mogelijk worden er wel lagere verwachtingen gevonden voor kinderen met een ouder in detentie wanneer kinderen een in meerdere categorieën van stigmatisering vallen en er dus meerdere risicofactoren zijn.

Conclusie

Ondanks de beperkingen van deze studie, zijn de bevindingen wel belangrijk. Allereerst is het goed nieuws dat er vanuit deze studie geen sprake *lijkt* te zijn van stigmatisering door leerkrachten ten aanzien van kinderen met een ouder in detentie. Daarnaast zijn we erachter gekomen dat het type misdrijf wel invloed heeft op de beoordeling van leerkrachten. Hier zou in de praktijk rekening mee gehouden kunnen worden bij het inlichten van leerkrachten. Leerkrachten helemaal niet inlichten zou hiervoor niet direct een oplossing zijn, aangezien leerkrachten ook waardevolle steun kunnen bieden aan kinderen met een ouder in detentie

(Clopton & East, 2008). Dit werd ook teruggezien in antwoorden die de leerkrachten bij de vragenlijst hadden gegeven op de vraag wat voor begeleiding en ondersteuning zij het kind zouden geven. Antwoorden die het meeste werden teruggezien waren; begripvol zijn, positieve aandacht geven, een luisterend oor bieden, vertrouwen geven, veiligheid bieden, betrokken zijn, structuur aanbrengen, geen uitzonderingspositie geven, naar de behoefte van het kind luisteren, korte lijntjes houden met de verzorgers en hen ondersteunen. Het lijkt er dus op dat leerkrachten daadwerkelijk de intentie hebben om deze kwetsbare groep kinderen veel steun te bieden en hopelijk wordt deze intentie in de praktijk waargemaakt.

Dankwoord

Deze thesis is de afsluiting van mijn master Kinder- en Jeugdpsychologie aan de Universiteit Utrecht. Na een intensief half jaar, kijk ik tevreden terug op het leerproces dat ik heb doorgemaakt en ben oprecht trots op mijn werk. De thesis is mede tot stand gekomen door de bijdrage van andere personen, die ik daarvoor bijzonder wil bedanken.

Allereerst wil ik de scholen, leerkrachten en pabo-studenten die hebben deelgenomen bedanken. Ondanks drukke agenda's zijn er toch 149 personen geweest die tijd hebben vrijgemaakt. Het werven van participanten heeft veel tijd gekost, maar de dataverzameling is een zeer leerzaam proces geweest wat ik niet had willen missen. Voor mij is de studie hierdoor namelijk tot leven is gekomen.

Als tweede wil ik graag mijn begeleidster, Dr. Ankie Menting, bedanken. Zij heeft mijn thesis, door middel van haar uitgebreide kritische feedback en de stimulering om zelf over bepaalde zaken na te denken en beslissingen te durven nemen, naar een hoger niveau getild. Daarnaast was ze een fijne begeleidster door haar positieve houding en het vertrouwen wat ze me gaf.

Daarnaast wil ik Annabel Hommel bedanken met wie ik nauw heb samengewerkt bij het ontwerpen van de vragenlijsten, de dataverzameling en de data-analyse. Deze samenwerking heb ik als zeer prettig ervaren. Een deel van de data is bovendien verzameld door Gwen Otten en Kirsten Muller, waarvoor ik hen hartelijk wil bedanken.

Tot slot wil ik mijn familie en vrienden bedanken voor het aanspreken van hun netwerk om participanten te werven, maar vooral voor de steun die zij mij de afgelopen maanden hebben gegeven.

Literatuur

- American Association of Retired People (AARP). (2002, 17 april). *When your grandchild's parent is in prison: Grandparents raising grandkids*. Verkregen van <http://www.aarp.org/family/grandparenting/articles/grandparents-prison.html>.
- Babad, E., Inbar, J., & Rosenthal, R. (1982). Pygmalion Galatea, and the Golem; Investigations of biased and unbiased teachers. *Journal of Educational Psychology, 74*, 459-474.
doi:10.1037/0022-0663.74.4.459
- Beke, B. M. W. A., & Wijk, A. Ph. van (2002). *Problematische jeugdgroepen: typen, kenmerken en achtergronden*. Advies- en Onderzoeksgroep Beke/Nederlandse Politie Academie, Arnhem/Apeldoorn.
- Brandhof, M., van den. (2007). Veelvoorkomende criminaliteit. Casestudie ten behoeve van het project veiligheid. *WWR Wetenschappelijke raad voor het regeeringsbeleid, 35*, 1-49.
- Clopton, K., & East, K. (2008). "Are there other kids like me?" Children with a parent in prison. *Early Childhood Education Journal, 36*, 195-198. doi:10.1007/s10643-008-0266-z
- Eggen, A. T. J., & Heide, W., van den. (2004). *Criminaliteit en rechtshandhaving 2004*, Den Haag: WODC.
- Dallaire, D. H., Ciccone, A., & Wilson, L. C. (2010). Teachers' experiences with and expectations of children with incarcerated parents. *Journal of Applied Developmental Psychology, 31*(4), 281-290.
doi:10.1016/j.appdev.2010.04.001
- Dallaire, D. H., & Wilson, L. C. (2010). The relation of exposure to parental criminal activity, arrest, and sentencing to children's maladjustment. *Journal of Child & Family Studies, 19*(4), 404-418.
doi:10.1007/s10826-009-9311-9
- Diprete, T. A., & Jennings, J. L. (2012). Social and behavioral skills and the gender gap in early educational achievement. *Social Science Research, 41*, 1-15. doi:10.1016/j.ssresearch.2011.09.001
- Downey, D. B., & Powell, B. (1993). Do children in single-parent households fare better living with same-sex parents? *Journal of Marriage and the Family, 55*, 55-71. doi:10.2307/352959
- Evertzen, A. (2007). *Vrouwelijkheid & mannelijkheid. Over sekseverschillen & gendergevolgen*. Apeldoorn: Het Spinhuis.
- Feingold, A. (1994). Gender differences in personality: A meta-analysis. *Psychological Bulletin, 116*, 429-456. doi:10.1037/0033-2909.116.3.429

- Foster, H., & Hagan, J. (2009). The mass incarceration of parents in America: Issues of race/ethnicity, collateral damage to children, and prisoner re-entry. *The American Academy of Political and Social Science*, 623(1), 179-194. doi:10.1177/0002716208331123
- Gabel, S. (1992). Children of incarcerated and criminal parents: adjustment, behavior, and prognosis. *Bulletin of the American Academy of Psychiatry and Law*, 20(1), 33-45.
- Helsen, M., Vollebergh, W., & Meeus, W. (2000). Social support from parents and friends and emotional problems in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 29(3), 319-334. doi:10.1023/a:1005147708827
- Jussim, L., & Harber, K. D. (2005). Teacher expectations and self-fulfilling prophecy. *Advances in Experimental Social Psychology*, 29, 281-388. doi:10.1207/s15327957pspr0902_3
- Leary, M. R., & Baumeister, R. F. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117(3), 497-529. doi:10.1037//0033-2909.117.3.497
- Menting, A. T. A., Orobio de Castro, B., & Matthys, W. (2012). Risky motherhood: Parenting, cognitive distortions, and distress in mothers being released from incarceration. Manuscript submitted for publication.
- Minkov, M., & Hofstede, G. (2012). Hofstede's fifth dimension: new evidence from the world values survey. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 43(1), 3-14. doi:10.1177/0022022110388567
- Murray, J., & Farrington, D. P. (2008). *The effects of parental imprisonment on children*. In M. Tonry (Ed.), *Crime and Justice: A review of research* (pp. 133-206). Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Murray, J., Farrington, D. P., & Sekol, I. (2012). Children's antisocial behavior, mental health, drug use, and educational performance after parental incarceration: A systematic review and meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 138(2), 175-210. doi:10.1037/a0026407
- Murray, J., Janson, C., & Farrington, D. P. (2007). Crime in adult offspring of prisoners: A cross-national comparison of two longitudinal samples, *Criminal Justice and Behavior*, 34(1), 133-149. doi:10.1177/0093854806289549
- Nesmith, A., & Ruhland, E. (2008). Children of incarcerated parents: Challenges and resiliency, in their own words. *Children and Youth Services Review*, 30, 1119-1130. doi: 10.1016/j.childyouth.2008.02.006

- Nie, N. H., Bent, D. H., & Hull, C. H. (2011). *SPSS 20.0 Command Syntax Reference 2011*, SPSS Inc., Chicago III.
- Nunnally, J., & Bernstein J. C. (1994). *Psychometric theory*. New York/London: McGraw-Hill.
- Phillips, S. D., & Gates, T. (2011). A conceptual framework for understanding the stigmatization of children of incarcerated parents. *Journal of Child and Family Studies, 20*, 286-294. doi:10.1007/s10826-010-9391-6
- Politie Nederland. (2014, 18 april). Misdaad in Nederland [website politie Nederland]. Verkregen van <http://www.politie.nl/onderwerpen/misdaad-in-nederland.html>.
- Robinson-Cimpian, J.P., Lubienski, S. T., & Ganley, C. M. (2014). Are schools shortchanging boys or girls? The answer rests on methods and assumptions: reply to Card (2014) and Penner (2014). *Developmental Psychology, 50*(6), 1840-1844. doi:10.1037/a0036693
- Rosenthal, R. (2002). Covert communication in classrooms, clinics, courtrooms, and cubicles. *The American Psychologist, 57*, 839-849. doi:10.1016/b978-012064455-1/50005-1
- Rosenthal, R., & Jacobson, L. (1966). Teachers' expectancies: Determinants of pupils' IQ gains. *Psychological Reports, 19*, 115-118. doi:10.2466/pr0.1966.19.1.115
- Shillingford, M. A., & Edwards, O. W. (2008). Professional school counselors using choice theory to meet the needs of children of prisoners. *Professional School Counseling, 12*(1), 62-65. doi:10.5330/psc.n.2010-12.62

Bijlage A – Aangepaste en vertaalde TEACHER-vragenlijst

Dit is een voorbeeld van de vragenlijst voor de conditie Daan – Vader - Detentie. De vragenlijst was in elke conditie hetzelfde, behalve het vignet (geslacht kind, geslacht ouder en reden van afwezigheid) en de laatste vraag (45). De laatste vraag is voor de condities Afkickkliniek en Afwezig onderaan toegevoegd.

Geachte leerkracht of leerkracht in opleiding,

U staat op het punt te starten met het invullen van een vragenlijst. Deze vragenlijst gaat over de invloed van de afwezigheid van een ouder op het functioneren van een kind en wat voor begeleiding deze kinderen het beste kunnen krijgen. Het gaat hierbij om een ouder die plotseling tijdelijk afwezig is, maar vóór de afwezigheid wel zorg over het kind heeft gehad.

Het invullen van de vragenlijsten zal maximaal 15 minuten van uw kostbare tijd vergen. Nadat u enkele algemene gegevens heeft ingevuld, treft u een vignet aan waarin wij een situatie schetsen waarin u een nieuwe leerling in uw klas krijgt. Lees dit vignet goed door, stel u de situatie voor, en beantwoord vervolgens de vragen. Nadat u alle vragen heeft beantwoord, kunt u de vragenlijst terug in de envelop stoppen en dichtplakken, zodat uw gegevens vertrouwelijk behandeld en anoniem verwerkt kunnen worden. Wij willen u, in verband met de privacy en om onderzoekstechnische redenen, vragen om de vragenlijst niet met uw collega's of medestudenten te bespreken.

Wij zijn u bij voorbaat zeer dankbaar voor uw bijdrage en hebben daarom ook een kleinigheidje voor u toegevoegd.

Hartelijk dank voor uw deelname!

Met vriendelijke groet,

Annabel Hommel, BSc

Anouk van Hoof, BSc

Kirsten Muller, BSc

Gwen Otten, BSc

Dr. Ankie Menting

Algemene gegevens (omcirkel telkens uw antwoord, tenzij anders aangegeven)

Geslacht	Man	Vrouw				
Leeftijd	.....jaar					
Wat is uw (hoofd)functie?	1. Groepsleerkracht regulier basisonderwijs	2. Remedial teacher/Intern begeleider				
	3. Onderwijsassistent	4. Student pabo				
	5. Anders, namelijk.....					
Hoeveel jaren ervaring heeft u met lesgeven in een klas?	1 = nog geen	2 = <1 jaar	3 = 1-5 jaar	4 = 6-9 jaar	5 = >10 jaar	
		1	2	3	4	5
In welke groep geeft u momenteel les? (Indien u in een combinatieklas lesgeeft, omcirkelt u meerdere antwoorden)	3	4	5	6	7	8
Wat is de naam en plaats van de school waar u werkzaam bent/stage loopt?	.....					

Stel u voor dat Daan een nieuwe leerling is, die bij u in de klas komt. U bent net voorgesteld aan Daan en zijn grootmoeder bij wie hij momenteel woont omdat zijn vader afwezig is. De vader van Daan zit namelijk in de gevangenis. De volgende items (1 t/m 40) beschrijven dingen die kinderen en hun verzorgers soms doen binnen de onderwijssetting. Geef aan hoe vaak u verwacht dat de beschreven gebeurtenissen in de toekomst zullen plaatsvinden. Geef dit aan door uw antwoord te omcirkelen op een schaal van 1 tot 5 waarbij 1 = nooit; 2 = zelden; 3 = soms; 4 = vaak; 5 = altijd.

Ga verder op de volgende pagina

Hoe vaak verwacht u dat het volgende gebeurt in de toekomst? (Omcirkel antwoord)

1 = nooit   2 = zelden   3 = soms   4 = vaak   5 = altijd

1. Daan verstoorde vandaag activiteiten in de klas, doordat hij praatte terwijl dat niet mocht.	1	2	3	4	5
2. Daan bood vandaag vrijwillig aan om jou, zijn leerkracht, te helpen met het uitdelen van de materialen en het uitvegen van het bord.	1	2	3	4	5
3. Daan was vandaag bereid zijn boterhammen te delen met een klasgenoot die zijn lunch was vergeten.	1	2	3	4	5
4. Daan zei vandaag iets onbeleefds en respectloos tegen een klasgenoot.	1	2	3	4	5
5. Daan schreeuwde vandaag door de klas zonder zijn hand op te steken.	1	2	3	4	5
6. Daan lette vandaag niet op in de les.	1	2	3	4	5
7. Daan was vandaag vergeten zijn huiswerk te maken voor de rekenles.	1	2	3	4	5
8. De grootmoeder van Daan tekende een toestemmingsformulier voor een schooluitje en leverde dit op tijd in.	1	2	3	4	5
9. Daan speelde vandaag leuk met klasgenoten tijdens de pauze.	1	2	3	4	5
10. Daan werd vandaag gekozen als leider van zijn groepje.	1	2	3	4	5
11. De grootmoeder van Daan bezocht vandaag het schooltoneelstuk.	1	2	3	4	5
12. Daan werd vandaag naar school gestuurd, terwijl hij duidelijk ziek was.	1	2	3	4	5
13. Daan werkte vandaag aan zijn huiswerk tijdens zijn vrije tijd.	1	2	3	4	5
14. De schrijfpdracht die Daan vandaag inleverde, bevatte veel grammaticafouten.	1	2	3	4	5
15. Daan had vandaag veel vragen fout bij de rekentoets.	1	2	3	4	5
16. Daan raapte vandaag rommel op die was achtergelaten door een klasgenoot en gooide het in de prullenbak.	1	2	3	4	5

Ga verder op de volgende pagina

Hoe vaak verwacht u dat het volgende gebeurt in de toekomst? (Omcirkel antwoord)

1 = nooit   2 = zelden   3 = soms   4 = vaak   5 = altijd

17. Daan roddelde vandaag over een klasgenoot.	1	2	3	4	5
18. Daan zat vandaag alleen tijdens de pauze.	1	2	3	4	5
19. Daan stak vandaag zijn hand op en wachtte geduldig tot hij de beurt kreeg.	1	2	3	4	5
20. De temperatuur lag vandaag tegen het vriespunt en Daan droeg geen winterjas.	1	2	3	4	5
21. Daan kwam vandaag naar school met kapotte, vieze kleren en zijn haren leken ongewassen.	1	2	3	4	5
22. Daan voltooide vandaag een schrijfpdracht in een keurig handschrift.	1	2	3	4	5
23. Daan legde vandaag zijn speelgoed vrijwillig weg nadat hij er mee gespeeld had.	1	2	3	4	5
24. De grootmoeder van Daan vroeg een gesprek aan om haar zorgen te bespreken.	1	2	3	4	5
25. Daan werd vandaag een aantal keer rennend op de gang gesignaleerd	1	2	3	4	5
26. Daan drong vandaag voor in een rij tijdens de pauze.	1	2	3	4	5
27. Daan stak vandaag een aantal keer zijn hand op zonder dat hij een antwoord klaar had en antwoordde onjuist.	1	2	3	4	5
28. Daan kwam vandaag naar school zonder fruit/boterhammen.	1	2	3	4	5
29. Daan maakte vandaag rommel tijdens het eten van zijn boterhammen maar deed geen moeite om het schoon te maken.	1	2	3	4	5
30. Het viel vandaag op dat de grootmoeder van Daan hem aanmoedigde om te beginnen met zijn huiswerkopdracht.	1	2	3	4	5
31. Daan wist vandaag het juiste antwoord op een vraag, toen die aan hem gesteld werd tijdens de taalles.	1	2	3	4	5
32. Het schriftje dat Daan elke dag thuis moet laten tekenen, is al heel de week ongetekend teruggekomen.	1	2	3	4	5

* Ga verder op de volgende pagina*

Hoe vaak verwacht u dat het volgende gebeurt in de toekomst? (Omcirkel antwoord)

1 = nooit   2 = zelden   3 = soms   4 = vaak   5 = altijd

33. Daan voltooide vandaag binnen de tijd al zijn werk voor de les wetenschap & techniek*.	1	2	3	4	5
* dit kan anders heten op de school waar u lesgeeft					
34. Het viel vandaag op dat de grootmoeder van Daan de opdrachten van zijn huiswerk had doorgenomen.	1	2	3	4	5
35. Daan kreeg vandaag een sticker voor zijn goede gedrag.	1	2	3	4	5
36. Daan spelde vandaag alle woorden juist in zijn dictee.	1	2	3	4	5
37. Daan troostte vandaag een klasgenootje dat verdrietig was.	1	2	3	4	5
38. Daan ging vandaag samen met een vriendje naar huis, om bij hem thuis te spelen.	1	2	3	4	5
39. Daan kon vandaag niemand vinden om mee aan een project te werken.	1	2	3	4	5
40. Het lukte Daan vandaag niet om te voldoen aan jouw verzoek om stil te zitten en te stoppen met wiebelen op zijn stoel.	1	2	3	4	5

Ga verder op de volgende pagina

Tot slot...de laatste vragen (omcirkel telkens uw antwoord, tenzij anders aangegeven)

41. Heeft u daadwerkelijk ervaring met een kind, waarvan de ouder tijdelijk afwezig is/was vanwege detentie?

1. Ja: circa..... keer
2. Nee

42. Hoe denkt u dat het beste kan worden omgegaan met een kind waarvan de ouder afwezig is vanwege detentie? (schrijf uw antwoord zo volledig, maar beknopt mogelijk op)

.....

.....

.....

.....

.....

43. In hoeverre denkt u dat het nodig is om een dergelijke leerling extra aandacht te geven? (schrijf uw antwoord zo volledig, maar beknopt mogelijk op)

.....

.....

.....

.....

.....

44. Hoe groot denkt u dat de kans is dat een kind als Daan....

1 = nihil   2 = nauwelijks kans   3 = redelijke kans   4 = grote kans   5 = hele grote kans

	1	2	3	4	5
Extra ondersteuning van leerkrachten ontvangt					
In de toekomst een vervolgopleiding zal afronden					
Veel problemen in de thuissituatie ervaart					
In de toekomst drugs zal gebruiken					
In de toekomst in aanraking zal komen met justitie					

45. Hoe zou u de vragenlijst hebben ingevuld als u van tevoren had geweten dat de vader van Daan in detentie zit voor...

1 = veel negatiever   2 = beetje negatiever   3 = hetzelfde   4 = beetje positiever   5 = veel positiever

	1	2	3	4	5
Drugsmokkel					
Moord					
Onbetaalde boetes					
Oplichting					
Mishandeling					

Hartelijk dank voor uw deelname!

45. Hoe zou u de vragenlijst hebben ingevuld als u van tevoren had geweten dat de vader van Daan in een afkickkliniek zit voor...

1 = veel negatiever   2 = beetje negatiever   3 = hetzelfde   4 = beetje positiever   5 = veel positiever

	1	2	3	4	5
Softdrugsverslaving					
Gokverslaving					
Alcoholverslaving					
Seksverslaving					
Harddrugsverslaving					

45. Hoe zou u de vragenlijst hebben ingevuld als u van tevoren had geweten dat de vader van Daan afwezig is vanwege...

1 = veel negatiever   2 = beetje negatiever   3 = hetzelfde   4 = beetje positiever   5 = veel positiever

	1	2	3	4	5
Opname afkickkliniek					
Studie/werk					
Opname psychiatrisch ziekenhuis					
Detentie					
Ziekte van een familielid					

Bijlage B – Hypothetisch vignet

Dit is het hypothetische vignet dat vooraf ging aan de 40 items, waarin werd gevarieerd in sekse van het kind, sekse van de ouder en de reden van afwezigheid. De schuin gedrukte tekst varieerde per conditie.

Algemeen hypothetisch vignet

Stel u voor dat *Daan/Emma* een nieuwe leerling is, die bij u in de klas komt. U bent net voorgesteld aan *Daan/Emma* en *zijn/haar* grootmoeder bij wie *hij/zij* momenteel woont omdat *zijn/haar vader/moeder* afwezig is. (*De vader/moeder van Daan/Emma zit namelijk in de gevangenis/een afkickkliniek.*) De volgende items beschrijven dingen die kinderen en hun verzorgers soms doen binnen de onderwijssetting. Geef aan hoe vaak u verwacht dat de beschreven gebeurtenissen in de toekomst zullen plaatsvinden. Geef dit aan door uw antwoord te omcirkelen op een schaal, die loopt van 1 = nooit; 2 = zelden; 3 = soms; 4 = vaak; 5 = altijd.

Bijlage C - Subscales

De vertaalde en aangepaste items van de TEACHER-vragenlijst per subschaal. Eerst worden de positief geformuleerde items getoond en daarna de negatief geformuleerde items, die zijn aangegeven met

een '*'. Het getal voorafgaand aan het item geeft de volgorde van de items in de vragenlijst aan. In dit geval worden de items van Emma gebruikt.

Subschaal Gedragsvaardigheden

2. Emma bood vandaag vrijwillig aan om jou, haar leerkracht, te helpen met het uitdelen van de materialen en het uitvegen van het bord.

16. Emma raapte vandaag rommel op die was achtergelaten door een klasgenoot en gooide het in de prullenbak.

19. Emma stak vandaag haar hand op en wachtte geduldig tot zij de beurt kreeg.

23. Emma legde vandaag haar speelgoed vrijwillig weg nadat zij er mee gespeeld had.

35. Emma kreeg vandaag een sticker voor haar goede gedrag.

*5. Emma schreeuwde vandaag door de klas zonder haar hand op te steken.

*25. Emma werd vandaag een aantal keer rennend op de gang gesignaleerd.

*26. Emma drong vandaag voor in een rij tijdens de pauze.

*29. Emma maakte vandaag rommel tijdens het eten van haar boterhammen maar deed geen moeite om het schoon te maken.

*40. Het lukte Emma vandaag niet om te voldoen aan jouw verzoek om stil te zitten en te stoppen met wiebelen op haar stoel.

Subschaal Steun van thuis of de verzorgers

8. De grootmoeder van Emma tekende een toestemmingsformulier voor een schooluitje en leverde dit op tijd in.

11. De grootmoeder van Emma bezocht vandaag het schooltoneelstuk.

24. De grootmoeder van Emma vroeg een gesprek aan om haar zorgen te bespreken

30. Het viel vandaag op dat de grootmoeder van Emma haar aanmoedigde om te beginnen met haar huiswerkopdracht.

34. Het viel vandaag op dat de grootmoeder van Emma de opdrachten van haar huiswerk had doorgenomen.

*12. Emma werd vandaag naar school gestuurd, terwijl ze duidelijk ziek was.

*20. De temperatuur lag vandaag tegen het vriespunt en Emma droeg geen winterjas.

*21. Emma kwam vandaag naar school met kapotte, vieze kleren en haar haren leken ongewassen.

*28. Emma kwam vandaag naar school zonder fruit/boterhammen.

*32. Het schriftje dat Emma elke dag thuis moet laten tekenen, is al heel de week ongetekend teruggekomen.

Subschaal Academische vaardigheden

13. Emma werkte vandaag aan haar huiswerk tijdens haar vrije tijd.

22. Emma voltooide vandaag een schrijfofdracht in een keurig handschrift.

31. Emma wist vandaag het juiste antwoord op een vraag, die haar gesteld werd tijdens de taalles.

33. Emma voltooide vandaag binnen de tijd al haar werk voor de les wetenschap & techniek*.

* dit kan ander heten op de school waar u lesgeeft

36. Emma spelde vandaag alle woorden juist in haar dictee.

*6. Emma lette vandaag niet op in de les.

*7. Emma was vandaag vergeten haar huiswerk te maken voor de rekenles.

*14. De schrijfofdracht die Emma vandaag inleverde, bevatte veel grammaticafouten.

*15. Emma had vandaag veel vragen fout bij de rekentoets.

*27. Emma stak vandaag een aantal keer haar hand op zonder dat zij een antwoord klaar had en antwoordde onjuist.

Subschaal Sociale vaardigheden

3. Emma was vandaag bereid haar boterhammen te delen met een klasgenoot die haar lunch was vergeten.
9. Emma speelde vandaag leuk met klasgenoten tijdens de pauze.
10. Emma werd vandaag gekozen als leider van haar groepje.
37. Emma troostte vandaag een klasgenootje dat verdrietig was.
38. Emma ging vandaag samen met een vriendinnetje naar huis, om bij haar thuis te spelen.
- *1. Emma verstoorde vandaag activiteiten in de klas, doordat zij praatte terwijl dat niet mocht.
- *4. Emma zei vandaag iets ongeleefd en respectloos tegen een klasgenoot.
- *17. Emma roddelde vandaag over een klasgenoot.
- *18. Emma zat vandaag alleen tijdens de pauze
- *39. Emma kon vandaag niemand vinden om mee aan een project te werken.

Bijlage D – Brief aan scholen

Heidelberglaan 1, 3584 CS Utrecht

Universiteit Utrecht
Faculteit Sociale Wetenschappen

Datum

7 maart 2014

Telefoon

06-31699197 (Annabel Hommel)
 06-47786899 (Anouk van Hoof)

Onderwerp

Onderzoek "Afwezige Ouders"

E-mail

a.j.w.j.hommel@students.uu.nl
a.vanhoof1@students.uu.nl
a.t.a.menting@uu.nl

Geacht directielid,

Vanuit de Universiteit Utrecht, afdeling Ontwikkelingspsychologie, is een onderzoek gestart naar de invloed van een afwezige ouder op het functioneren van een kind. Het gaat hier om een ouder, die plotseling tijdelijk afwezig is, maar vóór de afwezigheid wel zorg over het kind heeft gehad. Onze vraag is of uw school, leerkrachten van groep 3 tot en met 8 in het bijzonder, mee zouden willen doen aan dit onderzoek.

Wanneer kinderen opgroeien en te maken krijgen met de plotselinge afwezigheid van een ouder, kan dat invloed hebben op het functioneren van deze kinderen. De vraag is op wat voor manier het invloed heeft en of leerkrachten hier iets van merken. Leerkrachten hebben vaak een nauwe band met de kinderen in hun klas en kunnen als geen ander aangeven en beoordelen wat de beste manier van begeleiding is. Zij hebben namelijk goed inzicht in het functioneren van een kind. Daarnaast bieden ze kinderen een gevoel van veiligheid en ondersteuning, doordat ze hun leerlingen zich thuis laten voelen in de klas en begeleiden bij hun ontwikkeling op allerlei gebieden.

De vraag is of een bepaalde manier van begeleiding en ondersteuning beter werkt bij kinderen die een ouder, om wat voor reden dan ook, tijdelijk moeten missen. Doel van dit onderzoek is om te onderzoeken wat de invloed is van een tijdelijk afwezige ouder op het functioneren van een kind en wat voor begeleiding deze kinderen het beste kunnen krijgen.

Aan dit onderzoek zullen minimaal 120 leerkrachten uit heel Nederland meedoen. Voor de leerkrachten bestaat het onderzoek uit het invullen van een vragenlijst. Hierop moeten ze aangeven hoe vaak zij denken dat een kind met een tijdelijk afwezige ouder bepaald gedrag laat zien in de klas. Ook wordt gevraagd hoe zij denken dat dergelijke kinderen het beste begeleid en ondersteund kunnen worden. Verder zullen enkele demografische gegevens gevraagd worden. Er wordt niet om de naam van een leerkracht gevraagd. Alle leerkrachten krijgen een eigen envelop, waar ze de vragenlijst ook weer in terug kunnen stoppen en dichtplakken zodat hun gegevens anoniem blijven. Het invullen van de vragenlijsten zal slechts 15 minuten van hun kostbare tijd vergen. De vragenlijst heeft geen betrekking op specifieke leerlingen van uw school. In de vragenlijst gaat het om (de verwachtingen en ondersteuning ten aanzien van) een hypothetisch kind. Alle gegevens worden vertrouwelijk behandeld en anoniem verwerkt.

In de periode van 14 t/m 21 maart zal telefonisch contact met u worden opgenomen om te vragen of uw school bereid is om deel te nemen. Wanneer u deelneemt worden de vragenlijsten, op afspraak, tussen eind maart tot eind april (24 maart t/m 25 april) op school afgeleverd en opgehaald. Tevens kunnen dan eventuele vragen worden beantwoord en toelichting worden gegeven. Na afloop sturen we u en de leerkrachten graag een verslag met de uitkomsten van het onderzoek. Om privacy redenen kan daarbij niet ingegaan worden op de uitkomsten van individuele leerkrachten, maar wel op die van de groep als geheel.

Hopelijk bent u voor nu voldoende geïnformeerd over het onderzoek. Wij realiseren ons dat wij met dit verzoek een beroep doen op de schaarse tijd van drukbezette leerkrachten. Wij hebben daarom geprobeerd de gevraagde informatie tot een minimum te beperken. Wij zijn u bij voorbaat zeer dankbaar voor uw bijdrage en de bijdrage van leerkrachten aan dit onderzoek en hopen mede door deze bijdrage meer inzicht te krijgen in de ontwikkeling en ondersteuning van deze groep kinderen.

Heeft u naar aanleiding van deze brief nog vragen dan kunt u contact opnemen met Annabel Hommel of Anouk van Hoof. Wij hopen op uw medewerking!

Met vriendelijke groet,

Annabel Hommel, BSc
Anouk van Hoof, BSc
Kirsten Muller, BSc
Gwen Otten, BSc
Dr. Ankie Menting